

ΣΥΝΟΨΗ ΧΩΡΑΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Ελλάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το [Statelessness Index](https://index.statelessness.eu/) (<https://index.statelessness.eu/>) είναι ένα διαδικτυακό συγκριτικό εργαλείο που αξιολογεί το δίκαιο, τις πολιτικές και τις πρακτικές των ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με την προστασία των ανιθαγενών αλλά και με την πρόληψη και τη μείωση της ανιθαγένειας, η οποία είναι αντίθετη με τους διεθνείς κανόνες και τις καλές πρακτικές. Το Statelessness Index αναπτύχθηκε και διατηρείται από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ανιθαγένεια (European Network on Statelessness -ENS),¹ μια συμμαχία της Κοινωνίας των Πολιτών στην οποία συμμετέχουν περισσότερες από 170 οργανώσεις και ιδιώτες σε 41 χώρες που εργάζονται για τον τερματισμό της ανιθαγένειας αλλά και για να διασφαλίσουν ότι στην Ευρώπη οι ανιθαγενείς έχουν πρόσβαση στα δικαιώματά τους.

Το ENS συνεργάστηκε με τα μέλη του για να ερευνήσει και να συγκεντρώσει συγκριτικές πληροφορίες για την ανιθαγένεια στην [Ελλάδα](#)². Αυτή η σύνοψη αναφέρει περιληπτικά τα ευρήματα για το που βρίσκεται η νομοθεσία, οι πολιτικές και οι πρακτικές στη Ελλάδα σε σχέση με τους διεθνείς κανόνες και τις καλές πρακτικές που αφορούν στην προστασία των ανιθαγενών, στην πρόληψη και στη μείωση της ανιθαγένειας. Η σύνοψη αυτή καλύπτει πέντε θεματικά πεδία (Διεθνή και Περιφερειακά Όργανα, Στατιστικά Δεδομένα για τον Πληθυσμό των Ανιθαγενών, Διαδικασία Καθορισμού του Καθεστώτος του Ανιθαγενούς, Κράτηση, Πρόληψη και Μείωση της Ανιθαγένειας) και κάνει μια σειρά συστάσεων προς την ελληνική κυβέρνηση για μεταρρυθμίσεις σε τομείς προτεραιότητας.

Ανιθαγενής είναι το πρόσωπο που δεν θεωρείται υπήκοος κάποιου κράτους κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας του. Πρόκειται για μια νομική ανωμαλία που εμποδίζει περισσότερους από 10 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλον τον κόσμο – και πάνω από μισό εκατομμύριο στην Ευρώπη–, να έχουν πρόσβαση σε θεμελιώδη αστικά, πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά και κοινωνικά δικαιώματα.

ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Διαφορετικές διεθνείς και περιφερειακές συνθήκες προβλέπουν την προστασία των ανιθαγενών καθώς και την πρόληψη και τη μείωση της ανιθαγένειας. Οι σχετικές με την ανιθαγένεια συνθήκες συμβάλλουν στην επίλυση ζητημάτων σύγκρουσης νόμων και προστατεύουν από νομικά κενά.

Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών (ΟΗΕ), χωρίς επιφυλάξεις, αλλά δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση του 1961 για τη Μείωση της Ανιθαγένειας (ΟΗΕ). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ελλάδα έχει υπογράψει, αλλά δεν έχει ακόμα επικυρώσει, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια (1997), ενώ δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση του 2006 για την Αποφυγή της Ανιθαγένειας στις περιπτώσεις Διαδοχής Κρατών.

Η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέλος σε όλες τις υπόλοιπες σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις χωρίς επιφυλάξεις, εκτός από τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους.

Η Ελλάδα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο της προσχώρησής της στη Διεθνή Σύμβαση για τη Μείωση της Ανιθαγένειας (1961), στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια (1997) και σε όλες τις σχετικές διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΑΝΙΘΑΓΕΝΩΝ

Η συλλογή αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων για τους ανιθαγενείς είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας για την αντιμετώπιση της ανιθαγένειας. Τα κράτη οφείλουν να συλλέγουν αξιόπιστα σχετικά στατιστικά δεδομένα.

Η ανιθαγένεια δεν έχει χαρτογραφηθεί πλήρως στο ελληνικό πλαίσιο λόγω του ότι το σύστημα συλλογής στατιστικών δεδομένων της Απογραφής του Πληθυσμού δεν διαθέτει μία και μόνη διακριτή σχετική κατηγορία.

Επιπλέον, οι ελληνικές αρχές (συμπεριλαμβανομένης της Υπηρεσίας Ασύλου, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού και του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου) δεν χρησιμοποιούν ένα κοινό,

τυποποιημένο σύστημα για τη διαπίστωση και την καταγραφή της υπηκοότητας των προσφύγων και των μεταναστών στην Ελλάδα. Υπάρχουν διάφορες πηγές αναλυτικών δεδομένων που, είτε περιλαμβάνουν την κατηγορία «ανιθαγενής», είτε δυνητικά αλληλεπικαλυπτόμενες κατηγορίες.

Επιπλέον, δεν δημοσιεύονται δεδομένα σχετικά με τις υπηκοότητες των αλλοδαπών που βρίσκονται σε καθεστώς διοικητικής κράτησης.

Οι ελληνικές αρχές θα πρέπει να χρησιμοποιούν ένα τυποποιημένο σύστημα διαπίστωσης και καταγραφής της υπηκοότητας των προσφύγων και των μεταναστών στην Ελλάδα, που θα περιλαμβάνει μία, διακριτή κατηγορία για τους «ανιθαγενείς». Οι ελληνικές αρχές που είναι υπεύθυνες για την καταγραφή της υπηκοότητας πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε σχετικές πληροφορίες και να εκπαιδεύονται σε θέματα ιθαγένειας και ανιθαγένειας ώστε να επιτυγχάνεται η ακριβής καταγραφή της υπηκοότητας.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΙΘΑΓΕΝΟΥΣ

Η ελληνική νομοθεσία περιλαμβάνει τον ορισμό της «ανιθαγένειας», ο οποίος ουσιαστικά αποτελεί πιστή μεταφορά του ορισμού που δίνεται από τη Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών. Ωστόσο, στην Ελλάδα δεν υπάρχει ειδική διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του ανιθαγενούς. Ο ν. 4375/2016 ανέθεσε την ευθύνη της διαδικασίας του καθορισμού του καθεστώτος του ανιθαγενούς στην ελληνική Υπηρεσία Ασύλου και προέβλεψε την έκδοση ενός Προεδρικού Διατάγματος για τη ρύθμισή της, το οποίο δεν έχει εκδοθεί ακόμα.

Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις, είναι πιθανό η ανιθαγένεια να διαπιστωθεί μέσα από άλλες διοικητικές διαδικασίες (λ.χ. μέσω της διαδικασίας διαπίστωσης ή μη της ύπαρξης αντικειμενικής αδυναμίας προσκόμισης ταξιδιωτικού εγγράφου αλλοδαπού που έχει εισέλθει νόμιμα στην Ελλάδα προκειμένου να ανανεωθεί η άδεια παραμονής του ή μέσα από τη διαδικασία του ασύλου). Ωστόσο, καμία από αυτές τις διαδικασίες δεν οδηγεί σε επίσημη αναγνώριση του καθεστώτος του ανιθαγενούς, ούτε στα δικαιώματα που απορρέουν από τη Σύμβαση του 1954.

Οι ανιθαγενείς μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για πολιτογράφηση μετά από νόμιμη παραμονή τριών ετών στην Ελλάδα (η περίπτωση των ανιθαγενών χαιρεί ευνοϊκότερης αντιμετώπισης από το νόμο, ο οποίος γενικότερα απαιτεί επταετή, νόμιμη, συνεχή παραμονή στη χώρα πριν από την υποβολή αίτηση πολιτογράφησης). Επιπρόσθετα, για τους ανιθαγενείς προβλέπεται μειωμένο παράβολο για την αίτηση πολιτογράφησης (αξίας 100 ευρώ έναντι του παραβόλου αξίας 550 ευρώ που απαιτείται γενικότερα).

Η Ελλάδα θα πρέπει να θέσει σε εφαρμογή μια ειδική διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του ανιθαγενούς εναρμονισμένη με τις οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τις καλές πρακτικές για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανιθαγενών στην Ελλάδα κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του 1954.

ΚΡΑΤΗΣΗ

Οι ανιθαγενείς στην Ελλάδα δεν προστατεύονται από τη διοικητική κράτηση, καθώς για την επιβολή της τελευταίας δεν είναι απαραίτητο να έχει εντοπιστεί εκ των προτέρων η χώρα απέλασης/επιστροφής. Επιπλέον, δεν προηγείται της απόφασης περί κράτησης κάποια ατομική αξιολόγηση της ευαλωτότητας του ατόμου, ενώ τα εναλλακτικά της κράτησης μέτρα σπανίως εφαρμόζονται.

Μέχρι τα τέλη του 2019, ο νόμος επέτρεπε τη διοικητική κράτηση των αιτούντων διεθνούς προστασίας μόνο όταν υπέβαλαν αίτημα ενόσω βρίσκονταν ήδη σε κράτηση ενόψει απόφασης επιστροφής. Με τον ισχύοντα πλέον νόμο περί διεθνούς προστασίας (ν. 4636/2019) επιτρέπεται πλέον να κρατηθούν και οι αιτούντες διεθνούς προστασίας. Η κράτηση ενός αιτούντος άσυλο μπορεί να παραταθεί διαδοχικά έως 18 μήνες. Η περίοδος κράτησης ενόψει της απέλασης/επιστροφής δεν περιλαμβάνεται στον συνολικό χρόνο. Επομένως, ο συνολικός χρόνος της κράτησης θα μπορούσε να ανέλθει σε 36 μήνες (18 μήνες στη διαδικασία του ασύλου και επιπλέον 18 μήνες ενόψει της απέλασης/επιστροφής).

Οι κρατούμενοι μπορούν να στραφούν κατά της απόφασης κράτησης με Αντιρρήσεις κατά Κράτησης (αίτημα άρσης της κράτησης ενώπιον διοικητικού δικαστή, του οποίου η απόφαση δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο).

Στην πράξη, η παροχή πληροφόρησης για τα δικαιώματα και η παροχή νομικής βοήθειας στους κρατούμενους είναι ανεπαρκής.

Στο πλαίσιο της Εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας έχουν επιστραφεί ανιθαγενείς στην Τουρκία.

Η Ελλάδα πρέπει, σε κάθε περίπτωση και εκ των προτέρων, να εφαρμόζει μια συνεχή, ατομική εκτίμηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας του μέτρου της κράτησης, λαμβάνοντας υπόψη την ανιθαγένεια (ή τον κίνδυνο ανιθαγένειας) ως ένα νομικά σημαντικό γεγονός.

Οι ελληνικές αρχές πρέπει να εξετάζουν και να εφαρμόζουν τα εναλλακτικά της κράτησης μέτρα πριν την επιβολή της κράτησης. Οι αιτούντες διεθνούς προστασίας δεν θα πρέπει να κρατούνται.

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Το σχετικό νομικό πλαίσιο βελτιώθηκε τον Μάρτιο του 2019, μεταξύ άλλων και με την εισαγωγή μιας νέας διαδικασίας για την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας από Ρομά με μακρά ιστορική παρουσία στην Ελλάδα. Ωστόσο, αυτή η διάταξη καταργήθηκε το 2020.

Ένα παιδί που γεννιέται στην Ελλάδα, αποκτά την ελληνική ιθαγένεια με την προϋπόθεση ότι, άλλως, καθίσταται ανιθαγενές.

Όσον αφορά τα έκθετα παιδιά (foundlings) υπάρχει πρόβλεψη να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια, ωστόσο οι αρχές πρέπει να διεξάγουν έρευνα σχετική με τους γονείς του παιδιού και την ιθαγένειά τους.

Επιπλέον, ένα αλλοδαπό παιδί που υιοθετείται από έλληνες γονείς πριν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του αποκτά την ελληνική ιθαγένεια από την ημέρα της υιοθεσίας του.

Ο νόμος προβλέπει ότι η γέννηση ενός παιδιού πρέπει να δηλώνεται άμεσα. Από το 2020 προβλέπεται ότι η δήλωση γέννησης που λαμβάνει χώρα σε νοσοκομείο/κλινική γίνεται ηλεκτρονικά στο νοσοκομείο/κλινική μέσω ηλεκτρονικού συστήματος δήλωσης γέννησης.

Επιπλέον, ο νόμος προβλέπει ότι οι επίτοκες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο Εθνικό Σύστημα Υγείας και εκδίδεται επί τούτου έγγραφο «Δήλωσης στοιχείων ταυτότητας μητέρας» όπου τα στοιχεία της επιτόκου καταχωρούνται κατά δήλωσή της. Το έγγραφο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τη δήλωση της γέννησης του παιδιού.

Ωστόσο, και παρά τις υφιστάμενες νομικές διασφαλίσεις, υπάρχουν αξιόπιστες εκθέσεις σύμφωνα με τις οποίες ορισμένοι Ρομά αντιμετωπίζουν εμπόδια στη διαδικασία της δήλωσης γέννησης. Επίσης, δεν υπάρχει ακόμα σαφής εικόνα για τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν στο νέο σύστημα ηλεκτρονικής δήλωσης της γέννησης, όσοι δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα.

Υπάρχουν συγκεκριμένα τμήματα του ελληνικού πληθυσμού που θεωρούνται ότι είναι ανιθαγενείς ή ότι αντιμετωπίζουν κίνδυνο ανιθαγένειας. Εδώ συμπεριλαμβάνονται ένας μικρός αριθμός κατοίκων της περιοχής της Θράκης (Μέλη της Μουσουλμανικής Μειονότητας που απώλεσαν την ελληνική υπηκοότητα το 1955 και ένας μικρός αριθμός ανθρώπων που προέρχονται από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης), ένας αριθμός Ρομά και ένας (πιθανά)

μικρός αριθμός ομογενών της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου που γεννήθηκαν στην Τουρκία ή στην Ελλάδα και διαμένουν στην Ελλάδα.

Υπάρχουν ακόμα δύο κατηγορίες αλλοδαπών παιδιών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο ανιθαγένειας: α) παιδιά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα και η γέννησή τους πρέπει να καταγραφεί στην προξενική αρχή της χώρας τους, που δεν υφίσταται όμως στην Ελλάδα, β) τέκνα δικαιούχων διεθνούς προστασίας που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και των οποίων η γέννηση πρέπει να καταγραφεί στην προξενική αρχή της χώρας τους.

Ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας προβλέπει περιπτώσεις απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας, οι οποίες εφαρμόζονται. Παρόλα αυτά, υπάρχουν ρητές διασφαλίσεις για την πρόληψη της ανιθαγένειας στις περισσότερες περιπτώσεις εκτός από α) περιπτώσεις που κάποιος κηρύσσεται έκπτωτος της ελληνικής ιθαγένειας και β) περιπτώσεις εκούσιας αποποίησης της ελληνικής ιθαγένειας.

Η Ελλάδα πρέπει να λάβει συγκεκριμένα μέτρα ώστε να εξαλειφθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας αλλά και ο κίνδυνος ανιθαγένειας που αντιμετωπίζουν.

Οι ελληνικές αρχές πρέπει να παρακολουθούν την εφαρμογή της διαδικασίας ηλεκτρονικής δήλωσης της γέννησης προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών των αιτούντων διεθνούς προστασίας και όσων δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα, δηλώνονται άμεσα και ορθώς.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Η ελληνική κυβέρνηση πρέπει:

- Να εξετάσει το ενδεχόμενο της προσχώρησής της στη Διεθνή Σύμβαση για τη Μείωση της Ανιθαγένειας (1961), στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια (1997) και σε όλες τις σχετικές διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Να χρησιμοποιεί ένα τυποποιημένο σύστημα διαπίστωσης και καταγραφής της υπηκοότητας των προσφύγων και των μεταναστών στην Ελλάδα, που θα περιλαμβάνει μία, διακριτή κατηγορία για τους «ανιθαγενείς». Οι αρχές που είναι υπεύθυνες για την καταγραφή της υπηκοότητας πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε σχετικές πληροφορίες και να εκπαιδεύονται σε θέματα ιθαγένειας και ανιθαγένειας ώστε να επιτυγχάνεται η ακριβής καταγραφή της υπηκοότητας.
- Να θέσει σε εφαρμογή μια ειδική διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του ανιθαγενούς εναρμονισμένη με τις οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τις καλές πρακτικές για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανιθαγενών στην Ελλάδα κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του 1954.
- Να εφαρμόζει, σε κάθε περίπτωση και εκ των προτέρων, μια συνεχή, ατομική εκτίμηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας του μέτρου της κράτησης, λαμβάνοντας υπόψη την ανιθαγένεια (ή τον κίνδυνο ανιθαγένειας) ως ένα νομικά σημαντικό γεγονός.
- Να εξετάζει και να εφαρμόζει τα εναλλακτικά της κράτησης μέτρα πριν την επιβολή της κράτησης. Οι αιτούντες διεθνούς προστασίας δεν θα πρέπει να κρατούνται.
- Να λάβει συγκεκριμένα μέτρα ώστε να εξαιρεθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας αλλά και ο κίνδυνος ανιθαγένειας που αντιμετωπίζουν.
- Οι ελληνικές αρχές πρέπει να παρακολουθούν την εφαρμογή της διαδικασίας ηλεκτρονικής δήλωσης της γέννησης προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών των αιτούντων διεθνούς προστασίας και όσων δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα, δηλώνονται άμεσα και ορθώς.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Η ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Ανιθαγένεια (ENS): <http://www.statelessness.eu/>

² Ο κύριος ερευνητής του Statelessness Index στην Ελλάδα είναι το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Αικατερίνη Κόμητα) που είναι μέλος του ENS.

Οι πληροφορίες για την Ελλάδα είναι διαθέσιμες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://index.statelessness.eu/country/greece>

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αικατερίνη Κόμητα

Δικηγόρος, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες

komita@gcr.gr

Nina Murray

Επικεφαλής Πολιτικής & Έρευνας, Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ανιθαγένεια

nina.murray@statelessness.eu

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΓΙΑ
ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

European
Network on
Statelessness

